

Helynevek statisztikai elemzése*

A Bodroglak mint példa

BORSOS BALÁZS

Egy adott területen élő népcsoport alkalmazkodását természeti környezetéhez az is jelzi, hogy milyen mértékben jelenik meg ez a környezet a nép által adott helynevekben. Ez a természeti környezet természetesen főként a folyószabályozás előtti állapotot jelentette, mivel az sokkal régebb óta meglévő és állandó volt. A környezet gyors változását a helynevek jóval lassabban követik: például a már régen felszántott területek neve ma is gyakran *tó* még. Ez pedig lehetővé teszi azt is, hogy a szabályozás előtti természeti környezetre visszakövetkeztethessünk. A természeti környezet és a helynevek kapcsolatának tanulmányozására az alábbiakban statisztikai vizsgálat alá vonom a Bodroglakban egy adott időszakban használt helyneveket.

Jelen statisztikai vizsgálat célja az, hogy megkíséreljen fényt deríteni arra, milyen jellegű neveket használtak az itt lakók. Nem tűzte ki célul, hogy az 53 bodroglaki és további 17, a Bodroglakba benyúló határu helység összes eddig használt helynevét feldolgozza, hanem csak a vízszabályozás előtti és alatti időtartamban használt nevekre van tekintettel. Külön vizsgálat tárgya lehetne, hogy a megváltozott környezetben hogyan és milyen mértékben változtak meg a helynevek. Ez azonban, éppen a nevek változásának lassúsága, rögzítésük bizonytalansága miatt a mai napig terjedő vizsgálatot és gyűjtést követelne, s emiatt jelen munka kereteibe nem fér bele.

A szabályozáskori nevek összegyűjtéséhez felhasznált korabeli források a következők voltak:

- a Zemplén Megyei Levéltár úrbéri térképei,
- a Zemplén Megyei Levéltár földkönyvei,
- az OSZK Térképtára úrbéri térképei,
- az OSZK Térképtára kataszteri térképei, croquis-jai és birtokvázlatai,
- az Országos Levéltár kataszteri térképei,
- az OSZK Kézirattárában őrzött Pesty Frigyes-féle helynévgyűjtemény mikrofilm-másolata.¹

* A publikáció a 2024. május 13-án, a Magyar Tudományos Akadémia Bemutatkoznak az MTA Nemzeti Kutatási Programok bölcsészettudományi alprogramjai című konferencián, Budapesten elhangzott előadás szerkesztett változata.

¹ A használt források jellege természetesen óhatatlanul befolyásolta a végeredményt. A kataszteri térképeken például víznevek nem, csak földrészletnevek szerepeltek. Az úrbéri térképeken ellenben a

Segítségemre volt még SERES PÉTERNÉ és KOVÁTS DÁNIEL (1977) helynév-gyűjteménye, ez azonban a ma Szlovákiához tartozó helységek helyneveit sajnos nem tartalmazza.

A statisztikai vizsgálatot nehezítette, hogy a források nem alkalmaznak egységes helyesírást és írásmódot. Ez még a magyar mérnökök által készített úrbéri térképek és földkönyvek esetében is így van, noha ez az anyag a legegységesebb. A kataszteri térképek és croquis-k helyneveit sokszor magyarul kevésbé tudó cseh, morva, olasz és német² mérnökök írták le, gyakran pontatlanul, s vannak olyan, mesterkélt nevek is, amelyek a helyi névhasználatban valószínűleg nem szerepeltek (ilyenek lehetnek például az égtájakkal megjelölt helyek megnevezései). A Pesty-féle helynévanyag írásmódja is vegyes, morfológiai hűsége bizonytalan: a térszíni formára, művelésre utaló földrajzi közneveket el is hagyhatták, vagy éppenséggel egy-egy névhez hozzászabták a *dűlő* utótagot. A gyűjtők nem voltak szakemberek, Pesty utasításait különféleképp értelmezhatték, s hol megtartották, hol (gyakrabban) nem (vö. SMFN.: 8–10). Ezért a statisztikai vizsgálat gerincét az úrbéri térképek és földkönyvek helynevei adják, a kataszteri és a Pesty-féle neveket csak akkor vettem bele, ha az adott név a többi forrásban nem szerepel. (A kataszteri térképeken összesen 390, a Pesty-anyagban 639 ilyen név akadt.)

A vizsgálat eredményét az 1. és 2. ábra táblázata foglalja össze. A feldolgozásban összesen 70 helység 3624 helyneve szerepel.³ Ezeket a neveket a bennük található lexémák jelentése alapján vizsgáltam meg. A leggyakoribbak a kéttagúak (2262 – 62,4%). Ezek általában egy, a terület milyenségére vagy rendeltetésére vonatkozó utótagból (*tó, rét, domb* stb.) és egy, a területet jellemző előtagból állnak. 760 egytagú helynév szerepel (21%). A háromtagú nevek száma 533 (14,7%), ezek egy része (314 – 8,7%) olyan kéttagú név, melyből az adott faluban több is van, és ezért megkülönböztető előtaggal (*kis, nagy, alsó, felső* stb.) látták el, más részük olyan

pontos helymeghatározások érdekében a kisebb erek nevei is fel vannak tüntetve. Több forrás felhasználásával azonban az anomáliák feltételezhetően kiegyenlítődnek. Egy bizonyos névmennyiség után a hozzáférhető források hiánya akadályozza a vizsgált minta növelését. Ez azonban a statisztikai vizsgálatot alapvetően nem befolyásolja, mert az ilyen vizsgálatok egyik törvényszerűsége, hogy bizonyos mintanagyság felett az eredmények már lényegesen nem különböznek.

² A felmérést végző geodéták nemzetiségére nevük alapján lehet következtetni. Biztosan magyaroknak közülük csak Balogh Ádámot és valószínűleg a nevét legtöbbször á-val író Gustav Petrásst tekinthetjük. Igen sok térképet azonban Petrás készített, tehát a nevek helyesíráásával itt a Bodroghözben valószínűleg kisebb a probléma, mint az ország más vidékein.

³ A külön térképeken ábrázolt Pusztakeresztúr Kisgéressel, Gerepsepuszta Örössel együtt szerepel. A Zemplén megyéhez tartozó 50 bodroghközi falun kívül vizsgálat alá került 3 Szabolcs megyéhez tartozó falu a Bodroghzugban, a Tisza jobb partján, további 4 bal parti, szabolcsi falu, amelyeknek határa átnyúlt a jobb partra és 13 Bodrog jobb parti helység, melyeknek határa a bal partra is kiterjedt. Tokajból a szőlőhegyek nagy száma miatt csak a bodroghközi helynevek kerültek be. Szegi és Long Kisfaluddal, Sára és Zsadány Olaszival szerepel egy térképen. A vizsgált egységek száma tehát 66.

helyet jelöl, amelyet valamilyen másik helyhez viszonyítva neveznek meg (pl. *Far-
kas tó gerind*, Karád). Ugyanez vonatkozik a 69 négytagú névre is (1,9%).

A 3624 helynév tehát összesen 7159 tagra bontható. Ezeket összesen 1263 alapalakban álló vagy képzővel összekapcsolt magyar szó alkotja. A nevek között szerepel még ezen kívül 250 feltehetően szláv, illetve bizonytalan, ismeretlen eredetű név(elem) is.

A nevek mindegyike önálló területrészt jelöl, de ugyanaz a név többször megjelenhet egy másik hely nevének részeként is, amit hozzá viszonyítanak. Egyes erek, dűlők, amelyek több helység határához tartoznak, többször is szerepelhetnek, de éppen azért, mert az adott helyre több helységben is ugyanazt a nevet használják, az ismétlődések, akár csak az első esetben, szinte súlyozzák a nevet az anyagban.

Ugyanannak a helynévnek a megjelenése egy másik helynévben a vizsgált falvakban nem túl gyakori, a 70 falu átlagában az adott településen szereplő összes helynév 15%-a. Ez az arány annál nagyobb, minél több helynév szerepel a térképeken, tehát kisebb területeknek önálló nevet csak bizonyos részletgazdagságig adnak, azután már inkább a meglevő nevekhez viszonyítanak. Jellemző, hogy az ismétlődés abban a 19 faluban, ahol a forrásokban 30-nál kevesebb név szerepel, csak 7,2%, abban a 47 faluban, ahol 30-nál több, 20,4%, és a 100 feletti névszámú 10 helységben 24,9%. 9 kis helynévszámú faluban egyáltalán nincs ismétlődés. Ezek közül a legtöbb (22) helynevet Nagytárkányban rögzítették. 52 berceli helynévből csak 1 ismétlődik (2%), 71 nagygyéresiből 2 (3%) és 69 örösiből, valamint 50 kisgyéresiből 4 (6% és 8%). Az ismétlődés a legnagyobb Lukán (126-ból 44 – 37%), Karádon (151-ből 48 – 32%), valamint Radon (60-ből 19 – 32%) és Nagycigándon (66-ből 20 – 30%), míg az ugyancsak 100 feletti nevet számláló Karcsán (125-ből 22) és Olaszliszván (108-ből 19) csak 18%.

KOVÁTS DÁNIEL a Bodrogló helynévanyagáról szólva a névadásban 3 alapvető csoportot különböztet meg: a természeti, helyrajzi neveket, a terület művelésével, birtoklásával kapcsolatos neveket és az érzelmi, hangulati, tréfás vagy eseményekre utaló neveket (1979: 89–90). Ezeket a csoportokat a pontosabb statisztikai vizsgálat érdekében jelentéstani szempontból tovább differenciáltam. Ezeket a típusokat az alábbiakban tekintem át.⁴

1. Természeti, helyrajzi nevek

1. Pozitív térszíni forma (poz): Az egész anyag 4,5%-a. Első tagként aránylag ritkán (1,4%) fordul elő, hátsó tagként gyakrabban (8,4%). Összesen 26 ilyen szó van. Legtöbbször a *hegy* (77), a *hát* (67) és a *gerind* (53) fordul elő, de gyakran találkozunk a *sziget* (29), a *zátony* (16), a *gorond* (16), a *domb* (15) és a *gorc* (10) lexémával is.

⁴ Az egyes típusok megnevezéseit rövidítésekkel is megadom, hogy a táblázat megfelelő rovataihoz könnyebben hozzákapcsolhatók legyenek.

2. Negatív térszíni forma, mélyedés (neg): Inkább utótagként (azok 1,3%-a) és jóval ritkábban használják (0,8%), ami nem csoda, hisz a Bodroghöz vízjárta síkságán egy kiemelkedés mindig jobban feltűnik, és az fogható művelés alá is. Összesen 15 földrajzi köznév jelöl valamilyen mélyedést, leggyakoribb a *fenek* (12), illetve *fenék* (6), a *völgy* (11), valamint a *gödör* (7) és a *lyuk* (7).

3. Egyéb térszíni forma (dmb): Szintén inkább második, harmadik, vagyis utótagként (1,1%) fordul elő és ugyanolyan arányban, mint az előző kategória (0,8%). 10 szó tartozik ide, legtöbb a *lapos* (19) és *lapis* (8), valamint a *part* (12) és a *tető* (8).

4. Vizek nevei (vín): A Bodroghöz felszíni formái közt és a gazdaságban is kiemelkedő jelentőségűek. Ez az egész anyag legnagyobb arányú része (11,5%). Második tagként fordul elő leggyakrabban, kétszer olyan arányban, mint bármely más kategória (22,9%). Ez azt jelenti, hogy utótagként jelentős (23,7%), előtagként csak 21 esetben szerepel (0,6%). Legnagyobb számban a *tó* (518, első tagként 11) és az *ér* (237, első tagként 9) fordul elő. A víznév nemcsak még élő vizet jelölhet, de gyakran a helyén levő, már művelés alá vett hely is megőrzi az egykori víz nevét. Fontosságát a helyiek szemléletében az is bizonyítja, hogy az anyagban 119 olyan területrész szerepel, amelyet valamilyen tóról neveztek el, vagy helyzetét a tóhoz viszonyítják, és csak 20 olyan tó van, amely nevét egy területről, más térszíni formáról stb. kapta. Az erek esetében ez a két szám 71, illetve 9. A markáns különbség itt is jól látható. Más víznév, pl. *morotva* (8), *örviny* (4), *ág* (4), *erge* (3), *pocsolya* (3), összesen 28 név, alig néhány esetben szerepel.

5. Földrajzi helyhatározó (fht): A terület valamely más földrajzi helyhez való viszonyát jellemző lexémák tartoznak ide. A névanyag harmadik leggyakoribb típusa (7,3%). Ez is főleg utótagként fordul elő (14,3%), szerepe 2., 3. és 4. tagként egyaránt jelentős. A megkülönböztető előtagok 1,3%-a tartozik ide. A csak helyesírásban eltérő neveket és a képzett szavakat is beszámítva 52 változata van. Leggyakoribb a valamely folyóvíz, földrajzi hely vagy terület által határolt részt jelentő *szög* szó (138) és változatai, pl. *szug* (21), *zug* (13), *szeg* (9) és *szugoly* (9). Szintén sűrűn előfordul a valamilyen helyhez képest lejjebb eső területet jelentő *alja* (105) és változataik. Gyakori még a *köz* (31), *közi* (19) és *köze* (7), az *oldal* (36), a valamely hely végét jelentő *fark* és *farka* (19+4), a *vég* (17), valamint a *lapos*a (20) és a *határ* (18) szó is.

6. Helyhatározó (hht): Az előzőhöz igen hasonló csoport, különbség köztük nehezen tehető. Azokat a szavakat soroltam ide, amelyek egy-egy ugyanolyan nevű területet nem más földrajzi helyhez, hanem egymáshoz képest határoznak meg (*alsó*, *felső*, *belső*, *külső*, *közép*). A névanyagban ez a negyedik leggyakoribb csoport (6,5%). Természetesen ezek is főleg utótagként fordulnak elő (9,9%). 3. és 4. tagként ez a csoport szerepel a leggyakrabban, mindkét helyen a névanyagnak csaknem negyedét alkotja. A megkülönböztető előtagok között 10,3%-kal a második helyet

foglalja el. Legtöbbször a valamilyen dűlőhöz kivezető út melletti területet jelentő *járó* (67) szó szerepel, de sokszor előfordul az *alatt* (42), az *alsó* (35), a *felső* (34) és a *közt* (32) szó is. E két utóbbi csoportban gyakori kifejezések is bizonyítják, hogy inkább valamilyen kiemelkedéshez, illetve vizekhez kötik a mezőgazdasági területeket, és nem fordítva. A helyhatározók közül sűrűbben találkozunk még a *-nál*, *-nél* raggal (21), a *közép* (19), a *megett* (17), a *mellett* (16) és a *tájéka* (14) szavakkal is.

7. Közeli földrajzi hely (kfh): Gyakran előfordul, hogy egy területrészt az abba az irányba eső, de a helység határán kívül levő földrajzi hely alapján neveznek meg. Ez általában a szomszéd falu, város vagy közeli folyó neve. Leggyakrabban az oda vezető úttal hozzák kapcsolatba. Ez a típus az anyagban nem annyira jelentős (1,4%), és csak előtagként (azok 2,6%-a), illetve módosító előtagként (3 eset, 1%) fordul elő. A 48 különböző név közül csak a *Tisza* (13), a *Tice* (5) és — érdekes módon — *Bacska* helység neve (8) fordul gyakrabban elő.

8. Talajtípus (tlj): Ezt a csoportot szinte uralja a *homok* lexéma (utótagként 395, előtagként 12), ami egyszerre jelent talajtípust és a sík vidékből kiemelkedő területet is. A többi 9 talajtípust jelentő szóból többször előfordul még az *agyag* (2), a *fővenyes* (3) és a *sár* (3) is. Utótagként a víznevek (vín) és a földrajzi helyhatározók (fht) után ez a harmadik leggyakoribb típus (12,3%), és az egész anyagban az ötödik helyen szerepel (5,9%). A pozitív térszíni formákkal (poz) együtt csaknem eléri a víznevek (vín) arányát (10,4%).

9. A terület méretét jellemző szó (mrt): Az azonos nevű vagy rendeltetésű határreszeket megkülönböztető *nagy* (245) és *kis* (195) jelző miatt aránya igen magas, az egész anyagban a víznevek (vín) után a második helyet foglalja el (7,8%). Módosító előtagként szerepe uralkodó (82%), és előtagként is első helyen áll (8%), aránya csak utótagként elenyésző (0,6%). A fenti két jelzőn kívüli ide tartozó 22 szó közül gyakrabban előfordul még a *hosszú* (50), a *hosszak* (16), a szintén hosszú területet jelölő *kötél* (9), valamint a *széles* (10) kifejezés is.

10. A terület alakját jellemző szó (alk): Az egész anyagban csupán 1,4%-ot képvisel. Csak előtagként fordul elő (2,7%). 25 kifejezés tartozik ide. Leggyakrabban a *görbe* (24) és *horgas* (24), valamint a *kerek* (11) és a tekergőst jelentő *kengyel* (10) szó szerepel.

11. A terület eredeti, illetve természetes növénytakarójára vonatkozó szó (tnt): Az egész anyagban 2,7%-kal a 13. helyet foglalja el. Elő- és utótagként egyaránt előfordul, közel azonos arányban (2,4, ill. 3,2%). Az ide tartozó 48 kifejezés közül messze kiemelkedik az eredeti növénytakaróra utaló *erdő* (43) és a *liget* (13) szó. Gyakrabban szerepel még a *bereg*, *berek* (6+8), a sarjerdőt jelentő *eresz(t)vény* (8), a *fa* (8), a *fűves* (7), a *gaz* (10), valamint a *haraszt* és *harasztos* (10+6) szó is.

12. Vizes, de növényzettel benőtt területet leíró szó (vnt): Az egész anyagban csak 1,3%-ot képvisel, ami érthető, hisz az ilyen térséget alig lehetett valamire használni. Szerepe utótagként jóval jelentősebb, mint előtagként (2,2, ill. 0,6%). Csak 4

kifejezés tartozik ide, amelyek közül messze kiemelkedik a *láp* és néhány változata (73), és gyakoribb még a *mocsár* szó is (15).

13. A természetes növénytakaró egyedeire, nemzetségeire, fajaira vonatkozó szó (tne): Az egész anyagban a 9. (3,8%), előtagként viszont a 3. helyet (6,9%) foglalja el. Utótagként nem jelentős a szerepe (0,6%). Ezt az igen változatos csoportot 53 növény képviseli; a különböző helyesírású változatokat is beszámítva 97 alakban. Leggyakoribb a *fűzes* (27) és a szintén fűzest jelentő *molyva* (16), de fűzre vonatkozik még további 11 szó (pl. *ficfás*, *fűszfás*, *veresfűzes*, *vesszős* – 15) és a bokorfűzet jelentő *rakottya* négy alakja (18) is. Gyakori még a *nyárjas* (16) és öt változata (13), a *tölgy*, a *cser* és a *makkos* változatai (12+7+2). Jelentősebb még a *mogyoró(s)* (16) és az *égerfű*-t jelentő öt szó (12).

14. A vízben élő növények egyedeit, nemzetségeit, fajait jelzi (vne): Az egész anyagban aránya nem jelentős (1,2%), s szinte kizárólag előtagként fordul elő (2,2%). Összesen 11 növény szerepel ebben a csoportban, 26 névváltozatban. A csoportot uralja a vizek felszínén és a haszonvételben is legjelentősebb *nádas* (jelzőként 21, utótagként 7 eset), de gyakori a *sás(as)* (10), a hínárféle *kalokány* (9), a *gyékény* öt névváltozata (8) és a *sulyom* (7) is. A *tökös* (8) jelző és a *lapintás* (2) egyaránt vízitököt, vagyis tündérrózsát jelent.

15. A természetes állatvilág egyedeit, nemzetségeit, fajait jelenti (táv): Az egész anyagban nem tartozik a legjelentősebbek közé (2,3%), de az előtagok sorrendjében a 6-7. helyet (4,5%) foglalja el. Ez is változatos szóegyüttes: 47 állatnemzetségre vagy csoportra és 4 egyéb, állatokra vonatkozó szót tartalmaz összesen 82 változatban. Leggyakrabban a *daru* (16) és a *farkas* (12) szerepel, a *galamb* és *gerlice* (7+5), a *kánya* (9), a *róka* (7), a *macska* (6) és a *gödény* változatai (6) kívül.

16. Természeti elem minősítése (tem): Az egész anyagban 2,9%-kal a 11. helyet foglalja el, de mivel szinte kizárólag előtagként fordul elő, azok között 5,6%-kal a negyedik helyen áll. (Módosító előtagként 1,9%-ot képvisel.) Szintén igen változatos csoport; a máshova nehezen besorolható, de a természeti környezetre vonatkozó szavak ide kerültek. A helyesírási változatokkal és a képzett szavakkal együtt 94 kifejezést tartalmaz. Gyakrabban előfordul a *mély* (11), a *sebes* (10), a *hót* és *holt* (6+4), a *fejér* és *fehér* (4+4), a *fekete* (7), a *tiszta* (7), a *hegyes* (6) és a *hideg* (6).

2. Műveléssel, gazdasággal, birtoklással kapcsolatos nevek

17. Olyan szó, amely azt jelenti, hogy a terület művelés alatt áll (műv): Az egész anyagban 3,1%-kal a 10. helyen áll. Aránya a 3., de különösen a 4. tagok között jelentős. Jellegeből következően főleg utótagként fordul elő, azok között a hetedik (6,3%), míg előtagként jelentéktelen (0,6%). Csak 7 szó tartozik ide, leggyakrabban a *föld(ek)* (106), valamint a *dűlő* és különböző helyesírású változatai (55) fordulnak elő, de nagyobb számú a *tábla*, *táblák* (38) és a *telek* (21) is.

18. Olyan szó, amely azt is jelzi, hogy a terület milyen típusú hasznosítás alatt áll (mvt): Az egész anyagban ez a 6. leggyakoribb csoport (5,0%), elő- és utótagként egyaránt jelentős. Előtagként a 12. (2,8%), utótagként a hatodik helyen áll (8,0%). 30 szó és alakváltozat alkotja, közülük leggyakoribb a *rét* (176) és számos rokonértelmű szava (*mező* 13, *gyep* 7, *gyepű* 6, *pázsit* 7, *kaszáló* 5), a *kert* (76) és a *szőlő*, *szőlős(ke)* (28).

19. Az eredeti növénytakaró kiirtásával, felégetésével kapcsolatos szó (irt): Aránya az egész anyagban nem jelentős (0,8%). Előtagként háromszor annyi esetben fordul elő (1,2%), mint utótagként (0,4%). Leggyakrabban az *irtás* (14), a *csonkás* (12), az *irtvány* és rokonszavai (8), valamint a felégetett területre vonatkozó *hamvas* (5) kifejezés szerepel.

20. *Pusztá* (pta): Szerepelhet egy név jelzőjeként (7) és utótagjaként (4) is. Jelenléte csupán 0,2%, de máshova nem sorolható be.

21. *Szer* vagy *sor* (sor): KOVÁTS DÁNIEL szerint a *sor* az egyik oldalán házakkal beépített utca vagy keskenyebb szántóföld, míg a *szer* a határ egy része (1985: 75, 1987: 69). Általános értelemben olyan földterület, mely más területek között helyezkedik el. Nem nagyon gyakori (1,2%), de az utótagok sorában a 8. helyet foglalja el. Előtagként csak egyszer, *sér* alakban fordul elő. Az anyagban a *sor* 55, a *szer* 31 esetben szerepel.

22. Valamilyen terményt jelentő szó (trm): Jellegéből következően szinte kizárólag előtagként található, azok sorában a 8. helyen (3,9%). Az egész anyagban aránya természetesen csak fele ekkora (2,0%). Az összesen 40 változatban szereplő 29 termény közül messze kimagaslik a *kender* (48), ami arra utal, hogy jelentőségének és gondozási igényének megfelelően faluközei, jó minőségű és meghatározott földbe vetették. Messze lemaradva követik a gabonafélék: *köles* (9), *rozs* (7), *zab* (5), *árpa* (4), *búza* (3) és a kerti növények: *répa* (16), *dinnye* (11), *káposzta* (8), *borsó* (7).

23. Gyümölcs (gyü): Kizárólag előtagként fordul elő, nem nagy, de mégis jelentős számban, ami indokolja a terményektől való megkülönböztetését (1,4%). Az egész anyagban aránya fele ekkora (0,7%). Mindez utalhat az ártéri és nemesített gyümölcsösöknek a gazdálkodásban betöltött fontos szerepére éppúgy, mint arra, hogy egy jellegzetes fához könnyen köthető elnevezés. Összesen 23 változatban 8-féle gyümölcs neve és a *gyümölcs* szó szerepel, leggyakrabban a *körte* (12) (*körtvélyes*-ként 7, *godolya* néven 3 esetben), a *dió* (9) és a *szilva* (6).

24. A termőföld minősítésére szolgáló jelző (föml): Aránya előtagként is alig 1,0%, az egész anyagban csak 0,6%-kal szerepel. E változatos csoportot 21 kifejezés 24 alakja alkotja. Gyakrabban csak a (valószínűsíthetően ide sorolható) *fekete* jelző (5) és a szikes földet jelentő *szék* (5) szó szerepel.

25. Domesztikált állatvilágra utaló szó (dáv): Aránya az egész anyagban ugyancsak csekély (0,9%), s szinte kizárólag előtagként fordul elő (1,8%). 16 szó 22 változata található e csoportban. Kiemelkedő jelentőségű a marhacsordára utaló *bika*

(14) szó, s ezenkívül a *borjú* (2), *marha* (1) és *ökör* (7), de gyakrabban előfordul a *juh* (8) és a *bárány* (2), *berkécs* (1), *kos* (1), valamint a *kakas* (6), *kotlós* (2), *csirke* (1) és a *liba* (4). A sertéssel (*disznó(s)* – 2) és a lóval (*csődörke* – 1 és *lovas* – 1) kevesebb névben találkozunk.

26. Állattenyésztésre utaló szó (áll): Aránya a Bodroghözben fontos szereppel bíró állattartás ellenére jelentéktelen (0,8%). Inkább utótagként fordul elő (1,1%). Összesen 17 szó 20 változata alkotja. Gyakrabban a *szállás* (16), a *méhes* (12), az állatok déli pihenőjét jelentő *délő* (8) és az *ól* (5) szó fordul elő.

27. A halállománnyal és a halászattal kapcsolatos szó (hal): Nem tartottam szerencsésnek a halakat és a halászatot elválasztani, mert míg a természetes állatállomány tagjai nem szerepelnek a gazdasági tevékenység tárgyaiként, a halak igen; halakról olyan helyeket neveztek el, ahol azokat ki is fogták. Emiatt került inkább a gazdasági csoportba. A nagyobb arányokat nem befolyásolja, hisz az előtagoknak is csak 1,5 %-át adják. Gyakrabban a *rekesz* (7), a *piszkáros (csík)* (5) és a *kárászos* (4) név szerepel.

28. A terület közösségi felosztásával kapcsolatos szó (nyo): Elő- (0,3%) és utótagként (0,5%) egyaránt jelentéktelen, az egész anyagban csak 0,4%-ot képvisel. A *nyilas(ok)* (24) szón kívül az *osztó*, *újosztás* és *pótalék* szó csak 1-1 alkalommal szerepel.

29. Személynév, mely valószínűleg, de nem feltétlenül birtokost is jelent (szn-szb; jele akkor szb, ha biztosan birtokosra vonatkozik): Jelentős csoport, amely az egész anyagban 4,1%-kal a 8., az előtagok között azonban 7,9%-kal közvetlenül a méretre utalók (mrt) mögött a második helyen áll. Jellegéből következően a legváltozatosabb csoport. Az összesen 200 név és névváltozat közül legtöbb csak egy-két alkalommal szerepel. Háromnál többször csak a *Balázs* (4), *Bodó* (5), *Buda* (6), *Csoma* (5), *Demecser* (4), *Gerecse* (5), *Péter* (5) és *Pál* (4) névvel találkozunk.

30. Foglalkozást jelentő szó, amely valószínűleg (fob esetében biztosan) a terület tulajdonosára vonatkozik (fon-fob): Legtöbbször egyben személynév is, azonban jellegzetes és változatos csoport, ezért külön besorolást kapott. Az egész anyagban csak 1,3%-ot képvisel, de mivel kizárólag előtagként fordul elő, aránya itt jelentősebb (2,6%). Összesen 35 foglalkozás szerepel 38 változatban, közülük érdekes módon a *bába* található legtöbbször (14), ezt követi a *kovács* (13), a *dobos* (7), a *molnár* (7), a *juhász* (6) és a *bíró* (5).

31. Olyan köznév, amely — ritkábban, és csak a kzb esetében biztosan — a terület birtokosára is vonatkozik (kzn-kzb): Elképzelhető, hogy a név csak valamilyen eseményre, jellegzetes személyre utal, akiről a terület elnevezését kapta, de ebből messzemenő következtetéseket nem lehet levonni. Nem jelentős csoport, az előtagok közt is csak 1,3%-ot képvisel. Összesen 30 kifejezés alkotja, közülük kettőnél többször csak a *gazda* (6), a *király* (6) és a *remete* (5) fordul elő.

32. Egyházi birtokra, birtokosra utaló szó (ehb): Kevésbé jelentős csoport, kizárólag előtagként szerepel (1,4%). 12 kifejezés alkotja, 16 változatban. Messze kiemelkedik a *pap* szó (28), ezt követi a református tanítót jelentő *mester* (5), valamint az *eklézsia* (3 helyesírási változatban 4) és az *egyház* (3).

33. Nemesi birtokra, birtokosra utaló szó (neb): Jelentéktelen csoport, az előtagok közt is csak 0,7%-kal van jelen. 8 kifejezés 12 változatából áll. Leggyakrabban a nemesi gazdaságot jelentő *major* (10) és az *úr(i)* (7) szó szerepel.

3. Egyéb eredetű nevek

34. Egykori település neve, amely dülő- vagy pusztanévben él tovább (ete): Az előtagoknak csupán 1,1%-a tartozik ide. A feldolgozott korabeli forrásokban 16 ilyen név található, közülük leggyakrabban *Cserni* (5) vagy *Csernyi* (6) néven a Királyhelme és Lelesz-Polyán közti Csernapolo, illetve a Bodrozugban levő *Csenke* (4), a Bacska és Battyán közti *Buró* (3) és a Szerdahely és Felsőberek közti *Katron* (3) egykori helysége szerepel.

35. Egyéb (nem mezőgazdasági és nem vízrendezési) emberi tevékenységre utaló szó (eet): Változatos, de nem jelentős csoport, mivel a gazdasági tevékenységek mezőgazdasági preferenciája tükröződik a nevekben is. Az előtagok 1,7%-a tartozik ide. Legjelentősebb a büntetési módokról elnevezett helyek: *akasztó* (10), *akasztófa* (2), illetve *kaloda(ás)* (2), *nyakvágó* (1) és a kereskedelmi tevékenységre utalók: *vásár(os)* (8), *szerda* (1). Több név jelez bányászkodást is: *bánya* (3), *kavicsbánya*, *kőbánya*, *kővágó* (1-1). A *kenderáztató* és szinonimája, a *mocsolya* 3-3 alkalommal szerepel. Mosóhelyre 5 esetben találunk utalást és a *szénégető* szó is többször előfordul (4).

36. Olyan helynév, amely nagyon valószínűsíthetően vagy biztosan valamely ott történt eseményről kapta a nevét (ese): A néphagyomány sok, egyéb módon is magyarázható névvel kapcsolatban is őriz magyarázó történeteket, ezekkel azonban nagyon óvatosan kell bánni. E csoport emiatt nem nagy (az előtagok közt 0,6%), csak 22 név található benne (pl. *Csata*, *Diákölő*, *Pál halála*, *Tatártemetés*, *Tündérhányás*).

37. Ember által épített műtárgyra utaló szó (mtu): Az egyéb eredetű nevek közt az egyik legjelentősebb, az előtagok sorrendjében 3,4%-kal a 9., de utótagként is fontos (2,3%). Az egész anyagban 2,8%-kal 12. Az épített műtárgyak sokféleségéből következően igen változatos csoport. A ragozott, rokonértelmű és jelzős szavakkal együtt 54 kifejezés alkotja. Legtöbbször az *út* szó szerepel (50), de gyakori a *malom* (27), a *vár* (22), a *kút* (15), a *hid* (13), a *temető* (13) és a *falu* (13) is, magában vagy összetett alakban.

38. Egyéb, a műtárgyak közé nem sorolható, de (vízi) közlekedésre utaló név (köz): Jelentéktelen csoport, az előtagok között is csak 0,3%. E nevekben a *hajó* (5), a *rév* (4) és a *csónak* (3) szó fordul elő többször.

39. Vízrendezési tevékenységre utaló név (vzr): Az egyéb emberi tevékenység (eet) csoporttól való megkülönböztetését az indokolja, hogy e két csoport aránya az egész anyagban csaknem egyforma (0,8%, ill. 0,9%). Utótagként is előfordul, de előtagként inkább (1,1%). A 18 változatban található 12 kifejezés közül a *gát* szó szerepel leggyakrabban (16), de jelentősebb az *árok* és *árkus* (5+3), a *töltés* (6), az *ásvány*, *csapó* és *fok* (5-5) is.

40. Más csoportba nem vagy nehezen besorolható jelzők, melyek előtagként szerepelnek (1,0%) (jlz): Többségük valószínűleg a földet minősítő csoporthoz (föm) hasonlóan a föld termőképességére vonatkozik (*fösvény*, *poklos*). A 15 szóból többször szerepel az *ördögös* (9), a *ravas* (9, amelyből *ravaszyuk* 6) és az *ó* (5) jelző.

41. Számnév (szá): Az egész anyag alig 0,5%-a. Módosító előtagként jelentősebb (2,9%). Az ide tartozó 13 szám közül gyakrabban találkozunk a *két* (16), a *hét* (5) és a *három* (3) számnévvel.

42. Népnév (nné): Uthalhat egy terület lakóira, birtokosaira, illetve eseményre egyaránt, ezért megkülönböztetése indokoltnak tűnik. Aránya még előtagként is jelentéktelen (0,9%). A 14 népnév közül jelentősebb a *török* (7), a *(z)sidó* (5+1), az *oros* és *ruszka* (3+2), valamint a *cigány* (4).

43. Szláv eredetű nevek, amelyek a magyarok névhasználatában is megőrződtek (szl): Az egész anyagban a 14. helyen állnak 2,4%-kal, fontosabb azonban szerepük előtagként, mivel szinte kizárólag ezen a helyen szerepelnek. Itt az 5. helyen állnak 4,7%-kal, ami azt jelenti, hogy aránylag nagy számban maradtak fenn. Néhány példa közülük: *Karna*, *Kirva*, *Korva*, *Lóka*, *Luzsnya*, *Mikonya*, *Zagyna*, *Zsana*, *Zsaró*.

44. Több kategóriába egyforma joggal besorolható nevek (---): Az egész anyagban 1%-ot sem érnek el, az előtagok közt is csak 1,7%-ot. Például ilyen a *Talyigás* (fon vagy köz) és a *Csoroszlys* (alk vagy mvt).

45. Ma is ismert magyar szó, de szerepe és jelentése helynévként nem megállapítható (?): Az egész anyag 1,5, az előtagok 2,7%-a. A teljesség igénye nélkül: *Akár*, *Alak*, *Bohó*, *Csók*, *Emésztő*, *Füstkút*, *Golyóbis*, *Gyalog*, *Iróska*, *Kész*, *Lengő*, *Manca*, *Móka*, *Pólya*, *Szakasz*, *Szoba*, *Szőr*, *Ugró*.

46. Ismeretlen eredetű és jelentésű szó (??): Az egész anyag 2,4%-a (15. hely). Előtagként jóval gyakoribb: 4,5%-kal a 6-7. helyen áll. E csoportra példa: *Ászpa* (talán *zászpa*: lápligeti növényféle), *Fertomos* (*ferton* 'telekadó') (PAHOLICS 2009: 37), *Gorsó*, *Gyárkony*, *Irmány*, *Kanyaló*, *Olványos*, *Szardóka* (talán *szurdoka*), *Szujtó*.

A névösszetételek közül gyakrabban szerepel a *Nagy-rét* (27, önállóan 24, viszonyításként 3 esetben), a *Kertalja* (12+8=21), és a *Nagy-tó* (8+5=13).

Végeredményben az 1. csoportban 16, a 2. csoportban 17, a 3. csoportban 13 kategóriát lehetett megállapítani, vagyis a helynévanyagot összesen 46 kategóriába rendeztem.

Eredet	1. tag		2. tag		3. tag		4. tag		Összesen		Sorrend
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	
1. poz	48	1,3	198	6,9	67	11,1	7	10,3	320	4,5	7.
2. neg	15	0,4	39	1,4	2	0,3	1	1,4	57	0,8	
3. dmb	15	0,4	34	1,2	6	1,0	–	–	55	0,8	
4. vín	57	1,6	656	22,9	102	16,9	10	14,4	825	11,5	1.
5. fht	60	1,7	344	12,0	111	18,5	9	13,1	524	7,3	3.
6. hht	141	3,9	174	6,1	133	22,2	17	24,8	465	6,5	4.
7. kfh	89	2,5	11	0,4	–	–	–	–	100	1,4	
8. tlj	25	0,7	332	11,6	64	10,6	1	1,4	422	5,9	5.
9. mrt	537	14,8	27	0,9	3	0,5	–	–	567	7,8	2.
10. alk	88	2,4	9	0,3	–	–	–	–	97	1,4	
11. tnt	106	2,9	83	2,9	3	0,5	–	–	192	2,7	13.
12. vnt	17	0,5	60	2,1	13	2,2	2	2,9	92	1,3	
13. tne	215	5,9	48	1,7	6	1,0	–	–	269	3,8	9.
14. vne	64	1,8	20	0,7	1	0,2	–	–	85	1,2	
15.táv	147	4,1	16	0,6	–	–	–	–	163	2,3	
16. tem	194	5,3	18	0,6	–	–	–	–	212	2,9	11.
Eredet	1. tag		2. tag		3. tag		4. tag		Összesen		Sorrend
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	
17. műv	22	0,6	161	5,6	33	5,4	9	13,1	225	3,1	10.
18. mvt	96	2,6	225	7,9	32	5,3	7	10,1	360	5,0	6.
19. irt	37	1,0	17	0,6	2	0,3	1	1,4	57	0,8	
20. pta	8	0,2	3	0,1	–	–	–	–	11	0,2	
21. sor	1	0,0	77	2,7	8	1,3	1	1,4	87	1,2	
22. trm	137	3,8	8	0,3	–	–	–	–	145	2,0	
23. gyü	44	1,2	7	0,2	–	–	–	–	51	0,7	
24. főm	31	0,9	8	0,3	1	0,2	–	–	40	0,6	
25. dáv	53	1,5	12	0,4	1	0,2	–	–	66	0,9	
26. áll	35	1,0	24	0,8	–	–	1	1,4	60	0,8	
27. hal	41	1,1	15	0,5	–	–	–	–	56	0,8	
28. nyo	10	0,3	11	0,4	4	0,7	2	2,9	27	0,4	
29. szb	268	7,4	22	0,8	–	–	–	–	290	4,1	8.
30. fob	82	2,3	12	0,4	–	–	–	–	94	1,3	
31. kzb	42	1,1	8	0,3	–	–	–	–	50	0,7	

32. ehb	50	1,4	1	0,0	–	–	–	–	51	0,7	
33. neb	26	0,7	1	0,0	–	–	–	–	27	0,4	
Eredet	1. tag		2. tag		3. tag		4. tag		Összesen		Sorrend
	db	%	db	%	db	%		db	db	%	
34. ete	32	0,9	7	0,2	–	–	–	–	39	0,5	
35. eet	58	1,6	6	0,2	–	–	–	–	64	0,9	
36. ese	23	0,6	–	–	–	–	–	–	23	0,3	
37. mtu	118	3,2	73	2,6	5	0,8	1	1,4	197	2,8	12.
38. köz	12	0,3	–	–	1	0,2	–	–	13	0,2	
39. vzr	39	1,1	17	0,6	–	–	–	–	56	0,8	
40. jlz	35	1,0	–	–	–	–	–	–	35	0,5	
41. szá	35	1,0	–	–	1	0,2	–	–	36	0,5	
42. nné	33	0,9	1	0,0	–	–	–	–	34	0,5	
43. szl	149	4,1	32	1,1	–	–	–	–	181	2,4	14.
44. ---	53	1,5	8	0,3	–	–	–	–	61	0,9	
45. ?	87	2,4	18	0,6	2	0,2	–	–	107	1,5	
46. ??	149	4,1	21	0,8	1	0,2	–	–	171	2,4	15.
Össz.	3624	100	2864	100	602	100	69	100	7159	100	

1. ábra. A helyneveket alkotó tagok szemantikai megoszlása
a névben elfoglalt sorrendiségük szerint

4. Következtetések

A helynévanyag statisztikai vizsgálata révén kiderült, hogy a természeti környezethez, helyrajzhoz kapcsolódó helynevek (1. csoport) meghatározó szerepet játszanak. Az egész anyagból magasan kiemelkedik a víznevek (vín) kategória, pedig több olyan eset is van, hogy a térképen ugyan ábrázolnak tavat, de a nevet nem írják rá, illetve a földkönyvben a tó neve nem szerepel, de a róla elnevezett területrészen igen (pl. *Kis tó hát* – Perbenyik, vagy *Kis tó közt* – Szinyér). A második helyen álló mértetre utaló nevek csoportja (mrt) ennek csak kétharmada, és az első, nem természeti és helyrajzi eredetű névcsoport a hatodik helyen szereplő művelési típusok csoport (mvt) a vízneveknek (vín) alig 44%-a.

Az utótagok között az 1. csoport elemei túlnyomó többségben főlényben vannak, 77%-ot képviselnek, szemben a 2. csoport (művelés, gazdaság, birtoklás) 19,3 és a 3. csoport (egyéb) 3,7%-ával. Még ha a 77%-ból levonjuk a helyhatározáshoz

kapcsolódóakat — a méretre, alakra utaló kategória (mrt, alk) itt elhanyagolható —, a maradék így is többséget alkot (52,2%). A víznevek, illetve a pozitív, negatív, egyéb eredetű és talajra is utaló térszíni formák (poz, neg, dmb, tlj) kategóriái körülbelül egyenlő arányt mutatnak (23,7%, ill. 23,1%), ami arra enged következtetni, hogy mind a kis kiemelkedő szárazulatoknak, mind a vizeknek fontos szerepe volt a régi Bodrogtörzs gazdasági életében.

Az előtagok csoportja, vagyis az, amiről egy helyet elneveznek, már jóval kiegyenlítettebb képet mutat, de a relatív többség (45,9%) így is az 1. csoporté. Az 1. helyen szereplő méret (mrt) kategóriát (8,0%) itt ugyan már alig lemaradva (7,9%) a 2. csoporthoz tartozó személynevek-birtokosok (szn-szb) követi, de a harmadik, a természetes növénytakaró fajtái (tne) és negyedik, a természeti elem minősítése (tem) kategória ismét az 1. csoportot képviseli. A régi elnevezések továbbélését és a közszói lexikális tartalommal nem rendelkező nevek fennmaradásában kifejeződő hagyományörzést jelenti, hogy az 5. helyen a szláv eredetű nevek (szl), a 6-7. helyen a természetes állatvilággal (táv) együtt az ismeretlen eredetű (??) kategória áll, és százalékarányuk több mint fele a méretre (mrt) utalónak (szl: 4,7%, ??: 4,5%). A termények (trm) kategória 8. helye paradox módon szintén a természeti tényezők fontosságát húzza alá, hisz nevüket valószínűleg azért kapták, mert a művelhető területek szűkössége miatt mindig ugyanazon a földön kellett az adott terményt vetni vagy ültetni.⁵ A műtárgyak után szintén az 1. csoport két tagja, a 10. helyen a természetes növénytakaró (tnt), a 11.-en a helyhatározó (hht) kategória áll. A művelés típusára utaló kategória (mvt) csak ezután következik.

Az előtagok között a kifejezetten a természeti környezetre vonatkozó kategóriák (poz, neg, dmb, vín, tlj, tint, vnt, tne, vne, tem) aránya (27,8%) majdnem kétszerese a művelésre, illetve birtoklásra vonatkozók arányának (15,8, ill. 13,9%), és azok összegét is (vagyis a teljes 2. csoportot) (29,7%) csaknem meghaladja, a 3. csoport arányánál (14,4%) és az 1. csoport többi kategóriájának összegénél (18,1%) pedig magasabb is.

Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a 19. század második felében használt névanyagban is kimutatható a természethez való alkalmazkodás, az azzal való együttélés, mert a névanyagban a természeti környezetből eredő nevek meghatározó szerepet játszanak.

⁵ Hasonló következtetésre jut KISÉRY LÁSZLÓ is: „A Tisza szabályozása előtt, általában 1846 előtt ősalapot volt a legtöbb helyen. Ugyanabban a művelési állapotban találjuk a földeket, mint voltak az első település idején, mert a természet csak egy bizonyos művelési ágot engedett. Annyira helyhez kötött volt a termelés, hogy a dűlőket erről nevezték el, márpedig ha évenként mást-mást termeltek volna benne, ez lehetetlen lett volna” (1935: 19).

Eredet	Előtag		Módosító előtag		Utótag		Össz.	Előtag sorrend	Utótag sorrend
	db	%	db	%	db	%	db		
1. poz	49	1,4	–	–	271	8,4	320		5.
2. neg	15	0,4	–	–	42	1,3	57		12.
3. dmb	21	0,6	–	–	34	1,1	55		
4.vín	61	1,7	–	–	764	23,7	825		1.
5. fht	60	1,7	4	1,3	460	14,3	524		2.
6. hht	114	3,1	32	10,3	319	9,9	465	11.	4.
7. kfh	96	2,6	3	1,0	1	0,0	100		
8. tlj	25	0,7	–	–	397	12,3	422		3.
9. mrt	289	8,0	258	82,0	20	0,6	567	1.	
10. alk	97	2,7	–	–	–	–	97		
11. tint	116	3,2	–	–	76	2,4	192	10.	9.
12. vnt	21	0,6	–	–	71	2,2	92		11.
13. tne	249	6,9	–	–	20	0,6	269	3.	
14. vne	81	2,2	–	–	4	0,1	85		
15. táv	162	4,5	–	–	1	0,0	163	6-7.	
16. tem	204	5,6	6	1,9	2	0,1	212	4.	
Eredet	Előtag		Módosító előtag		Utótag		Össz.	Előtag sorrend	Utótag sorrend
	db	%	db	%	db	%	db		
17. műv	22	0,6	–	–	203	6,3	225		7.
18. mvt	102	2,8	–	–	258	8,0	360	12.	6.
19. irt	43	1,2	–	–	14	0,4	57		
20. pta	8	0,2	–	–	3	0,1	11		
21. sor	1	0,0	1	0,3	85	2,6	87		8.
22. trm	143	3,9	–	–	2	0,1	145	8.	
23. gyü	51	1,4	–	–	–	–	51		
24. főm	35	1,0	–	–	5	0,2	40		
25. dáv	64	1,8	–	–	2	0,1	66		
26. áll	39	1,1	–	–	21	0,7	60		
27. hal	54	1,5	–	–	2	0,1	56		
28. nyo	10	0,3	–	–	17	0,5	27		
29. szb	287	7,9	–	–	3	0,1	290	2.	
30. fob	94	2,6	–	–	–	–	94		
31. kzb	48	1,3	–	–	2	0,1	50		

32. ehb	51	1,4	–	–	–	–	51		
33. neb	27	0,7	–	–	–	–	27		
Eredet	Előtag		Módosító előtag		Utótag		Össz.	Előtag sorrend	Utótag sorrend
	db	%	db	%	db	%	db		
34. ete	39	1,1	–	–	–	–	39		
35. eet	61	1,7	–	–	3	0,1	64		
36. ese	23	0,6	–	–	–	–	23		
37. mtu	124	3,4	–	–	73	2,3	197	9.	10.
38. köz	12	0,3	–	–	1	0,0	13		
39. vzr	41	1,1	–	–	15	0,5	56		
40. jlz	35	1,0	–	–	–	–	35		
41. szá	26	0,7	9	2,9	1	0,0	36		
42. nné	34	0,9	–	–	–	–	34		
43. szl	170	4,7	–	–	11	0,3	181	4.	
44. ---	60	1,7	–	–	1	0,0	61		
45. ?	98	2,7	–	–	9	0,3	107		
46. ??	162	4,5	1	0,3	8	0,2	171	6-7.	
Össz.	3624	100	314	100	3221	100	7159		

2. ábra. A helyneveket alkotó tagok szemantikai megoszlása
előtagok, módosító előtagok és utótagok szerint

Irodalom

- KISÉRY LÁSZLÓ 1935. *A csonkamagyarországi Bodrogek.* Debrecen.
- KOVÁTS DÁNIEL 1979. A földrajzi nevek tanúságtétele. *Borsodi Művelődés* 4/2: 88–91.
- KOVÁTS DÁNIEL 1985. A sátoraljaújhelyi járás helyneveinek köznévi alaprége M–S. *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén* 8: 71–75.
- KOVÁTS DÁNIEL 1987. A sátoraljaújhelyi járás helyneveinek köznévi alaprége Sz–Zs. *Szülőföldünk Borsod-Abaúj-Zemplén* 10: 69–73.
- PAHOLICS ESZTER 2009. *A felső-bodrogekői települések dűlőneveinek nyelvi elemzése.* Szakdolgozat. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézet Könyvtára.
- SERES PÉTERNÉ–KOVÁTS DÁNIEL 1977. *Földrajzi nevek a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár kéziratos térképein A–B.* Borsodi Levéltári Füzetek 6. Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár.
- SMFN. = VÉGH JÓZSEF főszerk., *Somogy megye földrajz nevei.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1974.

Statistical analysis of topographical names

The case of Bodrogköz

The paper statistically analyses the topographical names of a certain area in NE-Hungary (Bodrogköz) with the intention to find out the impact of the natural environment on the way these names were formed. The sources are from the period between 1840 and 1910, when most of the water regulation works were carried out in this area. The names are classified into 3 different clusters (names referring to natural and geographical environment, names concerning land-use, land ownership and economy, and names of other origin), which are separated into 16, 17 and 13 smaller groups respectively. The analysis concludes that place names referring to the natural environment are in absolute majority among second name parts (77%) and in relative majority among first name parts (46%), most of them refer to hydrographical and geomorphological features.

Keywords: topographical names, Bodrogköz, statistical analysis

BORSOS BALÁZS
HUN-REN BTK Néprajztudományi Intézet, Budapest
borsos.balazs@abtk.hu